

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КУРСАНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

Нігаметзянова К.Р.

Національна академія Національної гвардії України

У статті досліджено проблему формування мотиваційної компетентності курсантів вищих військових навчальних закладів на заняттях з іноземної мови професійного спілкування (ІМПС). Розглянуто поняття «мотивація» і «мотиваційна компетентність», компоненти і види мотивації у контексті вивчення ІМПС. Увагу акцентовано на практичних засобах активізації мотиваційно-пізнавальної діяльності курсантів на заняттях і під час самостійного оволодіння іноземною мовою. На основі вивчення нетрадиційних форм навчання, використання візуальних ресурсів і інформаційних комп'ютерних технологій, встановлено, що новітні технології є дієвим способом мотивації і підвищення інтересу. Особливо розглянуто створення «ситуацій успіху» для підвищення мотивації і збільшення продуктивності навчальної роботи.

Ключові слова: мотивація, мотиваційна компетентність, компонент, формування, курсант, ІМПС.

Постановка проблеми. Проблеми забезпечення національної безпеки, обороноздатності нашої держави, формування принципово нової, перспективної форми Збройних сил України потребують від системи вищої військової освіти підготовки майбутніх офіцерів, професіоналів у своїй сфері діяльності. Необхідно також пам'ятати, що за умов швидкої інтеграції нашої країни до ЄС, у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) постає питання виховання не просто висококваліфікованих курсантів-випускників, але фахівців, які гідно представлятимуть нашу державу у сфері міжнародних відносин, створюватимуть позитивний імідж держави і Збройних сил України. Зважаючи на це, важливим є виховання не тільки військовослужбовців, які успішно виконуватимуть свої функціональні обов'язки, але й володітимуть іноземною мовою. Однею з умов якісного рішення цього питання є наявність у курсантів мотиваційної компетентності, що впливає на ефективність їх мовної підготовки і діяльності.

Формування у курсантів стійкої мотивації на заняттях з іноземної мови професійного спілку-

вання (ІМПС) є основою для прояву в них постійного прагнення до покращення та удосконалення вмінь і навичок в процесі вивчення іноземної мови не тільки на заняттях, але й, що важливо, під час самостійного отримання знань і самовдосконалення. Мотивація виступає потужним двигуном навчальної діяльності курсантів, дозволяє не тільки спрогнозувати результати роботи на заняттях, але і глибше зрозуміти особистість курсанта.

Актуальність дослідження підтверджується вимогами сьогодення, а саме тим фактом, що сучасний фахівець повинен володіти не тільки знаннями та навичками, що є необхідними для його безпосередньої професійної діяльності, у нього також повинне бути бажання і мотивація опанувати суміжні знання, що підвищить рівень його професійної компетентності і допоможе побудувати успішну кар'єру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мотивацію навчання досліджували такі науковці: О. Леонт'єв, А. Маркова, І. Сімонова, П. Якобсон та ін. Компетентнісний підхід у викладанні іноземних мов теж не є новим поняттям – ідеї компетентнісного навчання виникли в США ще

в середині минулого сторіччя з ідей біхейвіористів, поширюючись в роботах Бенджаміна Блума (Benjamin Bloom, 1956), Авербаха (Auerbach, 1986), Грогнетта та Крендола (Grognet and Crandall, 1982), та лягли в основу Болонської Декларації (1999). Всі ці науковці досліджували різні засоби впливу педагога на розвиток мотивації та потреб студентів, на формування їх компетентності. Проте, проблема формування мотиваційної компетентності студентів і курсантів і сьогодні є недостатньо дослідженою, хоча і надзвичайно актуальною й важливою.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Світові тенденції до інтеграції та реалії сьогодення формують мовну політику ЄС, що концентрується на трьох стратегічних напрямках: вивчення іноземних мов упродовж життя, покращення викладання іноземних мов, створення сприятливого середовища для вивчення мов. Розвиток системи безперервної освіти та навчання протягом життя є одним із пріоритетних напрямів державної політики України щодо розвитку освіти у 21 сторіччі.

В основі навчання протягом життя лежить мотивація тих, хто навчається, їхня націленість на отримання якісного результату, бажання самовдосконалення в певній сфері та вміння отримувати позитивні результати самостійно.

Розглядаючи процес отримання вищої освіти студентами та курсантами ВВНЗ, можна зазначити, що формування мотиваційної компетентності до навчання і самонавчання та саморозвитку має ще більше значення, ніж у звичайному вищому навчальному закладі. Враховуючи особливості побудови навчального процесу у ВВНЗ, не завжди курсант має можливість відвідувати всі заняття і деякі теми йому приходиться опанувати самостійно. Тому питання формування та підтримання мотивації до отримання знань починає відігравати ще більшу роль, адже легко бути зацікавленим на занятті і складніше, коли опановуєш навчальний матеріал самостійно.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є визначення практичних шляхів формування мотиваційної компетентності курсантів на заняттях з ІМПС у ВВНЗ.

Виклад основного матеріалу. З розвитком новітніх інформаційних технологій, аудіо, відео, комп'ютерного та мобільного забезпечення навчання, здавалося би, проблема мотивації студентів і курсантів до вивчення іноземної мови повинна була зникнути. Але, на жаль, вона продовжує бути досить актуальною. Тому важливим є визначення шляхів для підтримання зацікавленості курсантів на заняттях з ІМПС. Для цього необхідно розглянути поняття «мотивації», її складові і види.

Проаналізувавши наукові праці і дослідження вітчизняних і зарубіжних авторів, можна зазначити, що сам термін «мотивація» є багатограним. Так, А. К. Маркова зазначає, що навчальна мотивація складається з ряду спонукань (потреби і смисл навчання, його мотиви, цілі, емоції, інтереси), які постійно змінюються і вступають у нові зв'язки один з одним [4, с. 3]. Е. Еліот у своїй роботі «Handbook of competence and motivation» підкреслює, що найвизначніші підходи до вивчення питання мотивації сьогодні розглядають і поняття

«компетентності». Він вивчає мотивацію як «мотивацію до професійного удосконалення» [6, с. 297]. Багато дослідників також вивчають питання мотивації як невід'ємну частину саморозвитку. Л.С. Виготський розглядає розвиток особистості як самостановлення, саморух, який знаходить втілення в теоріях творчої еволюції, яка направляє автономним, внутрішнім життєвим поривом цілеспрямованою особистості, волею до самоствердження і самовдосконалення [2, с. 248].

Основними складовими формування мотиваційної компетентності вважаються:

- потреби;
- стимул;
- мотив;
- інтерес;
- мета.

Розглянемо кожен з цих елементів у контексті вивчення курсантами ІМПС. Згідно з ієрархією потреб А. Маслоу, потребу у вивченні іноземної мови можна віднести до трьох вищих рівнів: пізнавальні, естетичні і потреби у «самоактуалізації». Ці три останні сходинки належать до потреб у самовираженні. Але вони тісно пов'язані з нижніми рівнями потреб: фізіологічними, потребами у безпеці і повазі. Сьогодні серед важливих умов успішної професійної кар'єри військового не останнє місце займають знання іноземних мов. Володіння англійською мовою робить працівника конкурентоспроможним на ринку праці, що дозволяє через задоволення потреб у самоактуалізації задовольнити потреби фізіологічні (заробити гроші на їжу, одягу) [7, с. 383].

Але самі потреби ще не є спонуканням до діяльності, і для того, щоб потреба виконала роль рушійної сили поведінки, необхідна наявність особливого «пускового механізму» – стимулу. Стимулом для вивчення іноземної мови може бути гарна оцінка, звільнення, майбутня успішна кар'єра, користування світовими інформаційними електронними ресурсами, читання книг і перегляд фільмів в оригіналі. Таким чином, стимул – це «предмет», який задовольняти потреби.

Мотив, за думкою Каверіна, – це образ успішної завершені дії з реалізації потреби, передчуття досягнутого, що стає тією внутрішньою силою, яка змушує діяти [3, с. 24]. Сила мотиву більш за все залежить від емоційного стану, отже, для формування мотивації навчанням необхідно, перш за все, вміння викликати емоції і почуття у курсантів під час вивчення іноземної мови. І тут мотив тісно пов'язаний із зацікавленістю курсантів на занятті.

Інтерес вважається потенційно важливим компонентом формування мотиваційної компетентності. Для того, щоб викликати у курсантів інтерес до вивчення іноземної мови, необхідно організувати навчальний процес таким чином, щоб була висока мотивація, розширити їх кругозір, забезпечити їх пізнавальну активність на занятті і допомогти розвинути креативність.

Інформаційні комп'ютерні технології все впевненіше завойовують навчальний простір. Засоби нових інформаційних технологій – інтерактивне відео, телеконференція, електронна пошта – дозволяють в поєднанні з методом ділової гри підвищити якість навчального процесу. Зовсім недавно мультимедійні засоби в методичному

контексті включали в себе підручники з текстами і малюнками, аудіокасети та відеоматеріали, то на сьогоднішній день комп'ютер став синтезатором всіх названих засобів в одному пристрої. Для вирішення проблеми зацікавленості курсантів на занятті підходить використання веб-квест (Web-Quest). Веб-квест – один з найбільш ефективних способів управління самостійною роботою студентів в Інтернеті. Цей проект містить проблемні і одночасно творчі завдання, для виконання яких використовуються інформаційні ресурси Інтернету. Веб-квест-технології сприяють досягненню не лише практичних цілей (вміння читати, слухати і говорити іноземною мовою), а й освітніх, розвиваючих і виховних. Курсанти успішно знайомляться з загальнолюдськими цінностями, підвищуючи пізнавальну мотивацію [1, с. 21].

Не можна не згадати про використання інтерактивної дошки. Її використання підвищує рівень викладання ІМПС, збільшує ефективність навчання, має більший потенціал розкриття теми заняття, ніж проста дошка. Вона дозволяє використовувати найрізноманітніші матеріали одночасно: і зображення, і звук, і відео, і текст, і інші необхідні матеріали. Це – візуальний ресурс, який може допомогти викладачеві зробити заняття живими і привабливими для курсантів.

Сприяє формуванню інтересу до вивчення іноземної мови і використання нетрадиційних форм навчання. Навчальні рольові ігри зарекомендували себе як ефективні види роботи для підвищення інтересу і мотивації курсантів на занятті. Перевага ділових ігор на заняттях з ІМПС полягає в тому, що курсанти відпрацьовують такі професійні ситуації, які можуть знадобитися майбутньому спеціалістові у подальшій практичній діяльності. Під час ділової гри особлива увага приділяється формуванню навичок і вмінь ухвалення рішень за умови взаємодії, суперництва і конкуренції між активно діючими особами. В ділових іграх курсанти мають можливість виконувати ролі учасників певних ситуацій, протиборчих чи взаємодіючих сторін.

Також рольові ігри дозволяють обрати правильну мовну форму, специфічні ролі (командир – підлеглий, миротворець – місцевий житель, військовослужбовець НГУ – військовослужбовець іншої держави), мовний сценарій (прибуття до військової частини, проведення лекції з ознайомлення зі структурою Збройних сил України, зброєю та військовою технікою, допомога пораненим), мовні акти (знайомство, надання команд, збір інформації, переговори) і знання норм спілкування в конкретній ситуації.

Дієвим способом мотивації і підвищення інтересу курсантів на заняттях з ІМПС є використання відеоматеріалу, адже автентичні відеоматеріали надають зразки мови і мовлення, загальноживану і спеціальну лексику, ідіоми, метафори та ін., які використовують носії мови. Переглядаючи відеофільми курсанти починають порівнювати себе з носіями мови, занурюються в життя та мовні особливості іншомовної держави, знайомляться з військовими реаліями інших країн, що само по собі не може не мотивувати, не зацікавити.

І, нарешті, мета є одним з найважливіших компонентів мотивації. Мета встановлюється самою людиною і є дійсно сильним мотиватором

для неї. Якщо курсант вирішив вивчити іноземну мову незалежно від будь-яких обставин і зовнішніх мотивів, то це найсильніша і найдієвіша мотивація. Викладач може тільки допомогти, зацікавити, показати всі плюси досягнення мети і підштовхнути курсанта до отримання бажаного.

Слід розрізняти також види мотивацій:

- зовнішня (коли курсант бачить, як працюють інші і отримують за це гарні оцінки, і в нього виникає бажання бути одним з них);

- внутрішня (яка не має зв'язку з зовнішніми обставинами і якщо курсант вирішив для себе вчити іноземну мову, то він цілеспрямовано рухається до своєї мети);

- стійка (ця мотивація постійно підкріплюється зовнішніми чи внутрішніми стимулами);

- нестійка (в цьому випадку курсанта необхідно постійно мотивувати чимось);

- позитивна (мотивація, яка спирається тільки на позитивні стимули. Наприклад, отримання звільнення за гарну оцінку);

- негативна (цей вид мотивації ґрунтується від протилежного – якщо курсант отримує погану оцінку, він не піде у звільнення) [5, с. 32–33].

Авжеж найпродуктивнішими і найпопулярнішими для формування мотиваційної компетентності курсантів є позитивна і внутрішня види мотивації, які допоможуть отримати значущий результат і захопити до вивчення іноземної мови.

У процесі формування мотиваційної компетентності окреме місце посідає створення ситуацій успіху на заняттях з ІМПС у ВНЗ, при яких процес отримання знань буде цікавим, комфортним і необхідним, в першу чергу, для самих курсантів.

Пошук нових оптимальних, найбільш ефективних способів в останні роки розширюється. Сьогодні постійно зростає науковий інтерес до акмеології. Акмеологічна технологія навчання – це технологія досягнення успіху і високих результатів у навчанні та розвитку учня на основі стійкої мотивації; це системно-орієнтоване розвивальне навчання, побудоване шляхом проектування навчального процесу та поетапної діагностики.

Створюючи ситуацію успіху на уроках, викладач допомагає курсантам подолати невпевненість у власних силах. Він учить їх не боятися власних помилок, переконує, що не помиляється тільки той, хто нічого не робить, мотивує до навчання і самопізнання.

Під час створення ситуацій успіху на заняттях з ІМПС необхідно дотримуватися декількох умов. По-перше, необхідно дозволяти курсантам бачити результати своєї праці. Відомий американський психолог Д. Аріелі провів цікавий експеримент, в ході якого попросив учасників складати фігурки з конструктора Lego. За кожну фігурку учасники отримували гроші, але сума зменшувалася: за першу їм платили 3\$, за другу – 2,70\$ і т. д. Працювали учасники в двох групах. В першій групі зібрані фігурки відклали, а в іншій – одразу ж розбирали на очах. В результаті, перша група збрала 11 фігурок, а друга – 7. Як виявилось, людям достатньо мати результат своєї діяльності перед очима просто для того, щоб надихатися, бути мотивованими і продуктивними.

По-друге, не можна забувати про нагороду – як матеріальну, у вигляді оцінки, так і моральну, у вигляді похвали. Важливою є також позитивна оцінка можливостей. Для цього необхідно робити наголос на те, що у курсанта виходить добре, а що йому слід «підтягнути». Також треба пам'ятати про правило «потрійної задоволеності»: задоволеність діяльністю, робочою середою та робочим місцем. І, мабуть, найважливішою умовою для підвищення ефективності пізнавальної активності і мотивації курсантів є надання виразних і виправданих завдань. Для того щоб людина була мотивована, вона повинна розуміти, що вона робить, навіщо і наскільки добре виконує свою роботу. Курсанти повинні не просто відсидіти на занятті, виконуючи завдання, які вони не розуміють, але щиро цікавитися навчальним процесом і майбутніми результатами своєї роботи [8].

Висновки і пропозиції. Таким чином, розширення міжнародних зв'язків України з іншомовними державами, участь у міжнародному

співробітництві та миротворчих місіях висуває до випускників вищих військових навчальних закладів нові вимоги, зокрема, володіння іноземною мовою. У зв'язку з цим актуальним стає формування мотиваційної компетентності курсантів на заняттях з ІМПС, адже першочерговим завданням є не просто змусити їх набувати знань, але відкрити їм світ можливостей, показати, чого вони можуть досягнути у своїй військовій кар'єрі, вивчаючи іноземну мову, закласти фундамент для їх стійкої внутрішньої мотивації. Успіх і мотивація курсантів ВВНЗ під час вивчення іноземної мови професійного спілкування залежить від багатьох факторів: їх власних потреб і стимулів, наявності інтересу до процесу навчання і його підтримання, вибору викладачем новітніх пізнавальних і захоплюючих форм навчання, уміння створювати на занятті комфортну і дружню атмосферу. Викладач повинен стимулювати самоконтроль, заохочувати і розвивати різні способи продуктивної співпраці з курсантами.

Список літератури:

1. Андреева М. В. Технологии веб-квест в формировании коммуникативной и социокультурной компетенции // Информационно-коммуникационные технологии в обучении иностранным языкам. Тезисы докладов I Международной научно-практической конференции. – М.: МПГУ, 2004. – С. 20–25.
2. Выготский Л. С. Собр. соч.: в 6 т. Т. 4. Ч. 1: Детская психология. – М.: Педагогика, 1984. – 433 с.
3. Каверин С. Б. Мотивация труда / С. Б. Каверин. – М.: ИПРАН, 1998. – С. 24.
4. Маркова А. К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте: пособие для учителя / А. К. Маркова. – М.: Просвещение, 1983. – 96 с.
5. Пономарёв И. П. Мотивация работой в организации / И. П. Пономарёв. – М.: Едиториал УРСС, 2004. – 224 с.
6. Elliot Andrew J. Handbook of Competence and Motivation / Andrew J. Elliot, Carol S. Dweck. – New York: The Guilford Press, 2005. – 686 p.
7. Maslow A. H. A Theory of Human Motivation / A. H. Maslow. – Washington, DC.: Psychological Review, 50(4), 1943. – Pp. 370–396.
8. 7 факторов, которые мотивируют нас работать лучше и больше [Електронний ресурс] / Народный корреспондент. – Киев, 2017. – Режим доступу: <http://wap.nk.org.ua/obshchestvo/7-faktorov-kotoryie-motiviruyut-nas-rabotat-luchshe-i-bolshe-104027>

Нигаметзянова К.Р.

Национальная академия Национальной гвардии Украины

ФОРМИРОВАНИЕ МОТИВАЦИОННОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ КУРСАНТОВ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБЩЕНИЯ

Аннотация

В статье исследована проблема формирования мотивационной компетентности курсантов высших военных учебных заведений на занятиях по иностранному языку профессионального общения (ИЯПО). Рассмотрены понятия «мотивация» и «мотивационная компетентность», компоненты и виды мотивации в контексте изучения курсантами ИЯПО. Внимание акцентировано на практических способах активизации мотивационно-познавательной деятельности курсантов на занятиях и во время самостоятельного овладения иностранным языком. На основе изучения нетрадиционных форм обучения, использования визуальных ресурсов и информационных компьютерных технологий, установлено, что новые технологии являются действенным способом мотивации и повышения интереса. Отдельно рассмотрено создание «ситуаций успеха» для повышения мотивации и увеличения продуктивности учебной работы. **Ключевые слова:** мотивация, мотивационная компетентность, компонент, формирование, курсант, ИЯПО.

Nihametzianova K.R.

National Academy of the National Guard of Ukraine

FORMING THE CADETS' MOTIVATIONAL COMPETENCE AT THE LESSONS OF ENGLISH FOR PROFESSIONAL COMMUNICATION

Summary

The problem of forming the motivational competence of cadets' at the lessons of English for Professional Communication (EPC), at the highest military educational establishments was investigated in the article. The concepts «motivation» and «motivational competence», components and types of motivation were considered in the concept of studying EPC. Much attention was given to practical ways of activating cadets' motivational and cognitive activity at the lessons and during self-studying a foreign language. Based on consideration of alternative forms of education, visual resources and informational computer technologies, it was found that new technologies are the efficient and effective way to motivate and heighten interest. Creating the «situations of success» for motivation and productivity increase during studies was separately considered in the article.

Keywords: motivation, motivational competence, component, formation, cadet, EPC.